

Ivan Ćorić

diplomski studij povijesti, istraživački smjer: Moderna i suvremena povijest (19. i 20. stoljeće)

Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu

Intervju s profesorom Ivom Goldsteinom

Ivo Goldstein
(foto: autor)

Intervju s profesorom Ivom Goldsteinom

O profesoru Ivi Goldsteinu:

Ivo Goldstein rođen je 1958. godine u Zagrebu. Diplomirao je povijest na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu gdje je također stekao magisterij i doktorat. Tijekom svoje akademske karijere predavao je na tom fakultetu i na drugim institucijama u Hrvatskoj i inozemstvu. Profesor Goldstein autor je mnogih knjiga i znanstvenih radova među kojima se ističu *Hrvatska povijest*, *Holokaust u Zagrebu* i *Jasenovac*. Njegovi radovi obuhvaćaju teme iz srednjeg vijeka, antisemitizma i Holokausta, s posebnim naglaskom na povijest jugo-

istočne Europe i židovske zajednice u Hrvatskoj. Od 2013. do 2017. godine profesor Goldstein služio je kao veleposlanik Hrvatske u Francuskoj gdje je radio na jačanju kulturnih i znanstvenih veza između dviju zemalja. Član je brojnih stručnih i znanstvenih društava te redovito sudjeluje na međunarodnim konferencijama. Uz akademski rad profesor Goldstein često sudjeluje u javnim debatama te komentira povijesna i politička pitanja u medijima.

Kako je tekao put do Vašeg znanstvenog bavljenja poviješću i otkuda je dolazio taj interes?

Kao klinac sam mislio da ću biti astronom. Zanimala me matematika, bio sam dobar u tom području, ali nekako sam u gimnaziji shvatio da ću se orijentirati prema društvenim i humanističkim znanostima. Na stolu je bilo pravo i ekonomija. Onda sam imao curu koja je htjela studirati medicinu, pa me ona nagovarala da to studiram, ali i to sam odbacio i konačno je ostala samo povijest. 1976. u ljeto pojavio sam se na kvalifikacijskim ispitima samo za povijest, i to povijest jednopredmetnu. Nekako je to već bilo u obitelji da se orijentiram prema tim temama, osim toga pridonijelo je i to što sam išao u klasičnu gimnaziju, učio sam latinski i grčki i mnogo sam čitao o grčkoj i rimskoj povijesti. Otac mi je u djetinjstvu pričao priče iz grčke i rimske mitologije i u prvo sam vrijeme razmišljao o tome kako bi bilo dobro da se u nekoj budućnosti bavim tom starom antičkom poviješću, to mi je bila želja.

Ali onda je došao studij i na kraju tog studija otvorilo se mjesto asistenta na Općoj povijesti srednjeg vijeka kod profesora Miroslava Brandta. I ja sam se, praktički iz studentskih klupa, tri-četiri mjeseca nakon što sam diplomirao, prijavio na natječaj. Bio sam jedini kandidat, ne znam zašto se nitko nije javio, i ja sam izabran za asistenta pripravnika na godinu dana – i nakon godinu dana dobio sam pozitivno mišljenje. Upisao sam postdiplomski studij, to sam odradio u sljedeće četiri godine. U međuvremenu sam odslužio vojni rok i bio na postdiplomskoj specijalizaciji u Parizu godinu dana. U te četiri godine dvije sam bio izvan Zagreba. Godine 1984. magistrirao sam i počeo pisati doktorat iz hrvatske povijesti ranog srednjeg vijeka, ali u njezinoj bizantološkoj komponenti. Doktorat se zvao *Bizant na Jadranu od 6. do 9. stoljeća* i onda je istoimena knjiga izašla nekoliko godina kasnije. Taj doktorat radio sam u Beogradu zato što je tamo bio poznati bizantološki centar. Obranio sam ga u Beogradu 1988. i nekoliko mjeseci kasnije postao docent, a onda je nekim svojim tijekom to dalje išlo.

Onda je došao rat. Mene nisu mobilizirali. Profesor Brandt je u međuvremenu otišao u mirovinu i ja sam bio jedini nastavnik na Katedri za opću povijest srednjeg vijeka i na kolegiju Opća povijest srednjeg vijeka, tako da se nastava morala održavati. Međutim išao sam u službi *escort officer* nekoliko puta s europskim promatračima zato što sam profesor Filozofskog fakulteta, bili smo puno puta na prvoj liniji ili blizu linije fronte. To je još jedno iskustvo koje imam zahvaljujući ovom statusu.

U prvoj fazi svoje karijere bavili ste se medievistikom, odnosno bizantologijom. U čemu se, prema Vašemu mišljenju, krije važnost istraživanja tih tema za hrvatsku historiografiju?

Gledajte, hrvatska historiografija je imala dugu povijest bavljenja srednjim vijekom. Ja sam jednim dijelom ulazio u te teme saznanjima koja sam dobio na fakultetu, ali i novim metodološkim spoznajama koje su proizlazile iz kolegija Metodologija historije kod profesorice Gross. Već na prvoj-drugoj godini čitao sam knjige, recimo, knjigu Henrija Pirennea *Povijest Europe*, pa Marca Blocha *Feudalno društvo*, koje su bile u hrvatskom prijevodu. Dakle imao sam taj odmak od tradicionalne historiografije prema školi Anala; i kad sam otišao u Francusku, na studijski boravak u Parizu, kupovao sam dosta francuskih knjiga koje su me tada ili u kasnijim vremenima orijentirale prema novijim historiografskim konceptima. Recimo, meni je bila fenomenalna knjiga mog profesora tamo na *École des hautes études*, glasovitog medijevista Jacquesa Le Goffa, koja je izašla baš u danima kad sam ja došao u Pariz – to je *Rođenje čistilišta*, jedna od njegovih vrhunskih knjiga, a imao ih je puno. Tu sam knjigu kupio i „progutao“ u roku od dva dana uz pomoć rječnika, jer moje znanje francuskog tada još nije bilo na toj razini (mislim, Le Goff je imao jedan lepršavi francuski). To mi je bilo fenomenalno. Tako da, eto, to je bio srednji vijek. Mislim da sam tu pokazao (recimo, u knjizi *Hrvatski rani srednji vijek*) ponajprije kakvim se temama želim baviti, koja me pitanja zaokupljaju i kakve odgovore pokušavam dati. Mislim da sam tu napravio jedan otklon, koliko sam mogao u to doba, od tradicionalnih konceptata.

U jednom ste se trenutku odlučili prestati baviti time i počeli ste se baviti modernom i suvremenom poviješću. Možete li malo približiti čitateljima kako je došlo do toga?

Nisam se prestao baviti jer sam u trenutku kad sam već znao da idem na dvadeseto stoljeće (ili sam već prelazio zapravo) napisao knjigu *Hrvati, hrvatske zemlje i Bizant*. To je mala knjižica i izdana je na Filozofskom fakultetu. Tu sam sažeo sve ono što sam istražio i saznao o bizantskoj komponenti hrvatske ranosrednjovjekovne povijesti. Naime moja disertacija seže do početka devetog stoljeća, a ovdje sam sažeo sva saznanja o odnosima Bizanta i hrvatskih zemalja od 9. do konca 12. stoljeća. Tada sam Borislavu Grginu rekao: „Gledaj, Borislave, idemo napisat' udžbenik“, jer sam smatrao da postojeći Brandtov nije dobar. Rekao sam mu: „Ja ću ga napisat' ili sad ili nikad. Još sam u tim materijalima, još sam svjež. Za koju godinu će me interes odvest' daleko i puno toga ću zaboraviti.“ Uistinu mislim da mi sad netko kaže da napišem udžbenik o srednjem vijeku kakav smo Grgin i ja napisali, ja bih mu rekao da to više ne mogu napraviti.

E sad, zašto sam prešao na dvadeseto stoljeće? Jednim dijelom sam iscrpio fond pitanja o srednjem vijeku napisavši, recimo, taj *Hrvatski rani srednji vijek*, a s druge strane dogodilo se nešto na što nisam mogao utjecati, jedna sretna okolnost. Naime pokojni profesor Ljubo Antić, koji je došao netom prije na fakultet, odlučio se vratiti na svoj bivši institut i to je učinio prilično naglo, a profesor Matićka, koji je ostao sam, nije imao asistenta. S obzirom na količinu posla koju je imao ne samo u nastavi nego i svemu drugome rekao je svima da umjesto Ljube neće tražiti asistenta nego profesora. Sjećam se jedne situacije, nas pet-šest s Odsjeka sjedilo je poslije nastave poslijepodne na kavi.

Netko je upitao: „Dobro Marijane, imaš li ti već nekoga predviđenog? Jesi li razgovarao i s kim da dođe na to ispražnjeno mjesto?“ Profesor Maticka je rekao: „Ne, ja nemam niti ću koga zvati. Neka se ljudi sami jave i onda ćemo izabrati najboljeg.“ Onda je netko opet upitao: „Pa dobro, šta ti misliš tko bi sve mogao bit?“ On je rekao: „Koliko sam ja računao, oko sedam, osam, možda deset ljudi bi mogli biti kandidati.“ Nabrajao je različite ljude i onda se okrenuo meni (a ja sam sjedio pored njega) i rekao: „Pa mogao bi biti i ti.“ Imao sam tada objavljenju knjigu *Holokaust u Zagrebu* i pregled hrvatske povijesti na engleskom *Croatia: a History* gdje sam došao sve do najnovijih vremena uključujući i Domovinski rat. Rekao je: „Ti imaš dvije knjige koje se bave 20. stoljećem, ti si apsolutno kvalificiran.“ Rekao sam tada: „Ne, Marijane, to nema smisla“, to mi je bila prva reakcija. „Ja sam dobro pozicioniran na srednjem vijeku, meni ništa ne fali“, i tako je to završilo. Onda sam otišao doma, malo razmislio pa pitao ženu što misli o tome, ona je rekla: „Pa što da ne“, pitao sam i oca i on mi je rekao isto. Nakon dva-tri dana vidio sam Marijana i rekao sam mu da ću se kandidirati kad izađe natječaj. Marijan je rekao da je to jako dobro i da će me podržati. Nismo znali da ću ja biti jedini kandidat. Evo, malo sam Vam odužio priču, ali zgodno je. Više se ne sjećam tko je sve bio svjedok tog razgovora. Gotovo sam siguran da je Iskra Iveljić bila, a sad, tko je još bio tu osim pokojnog Marija Streche, to se stvarno više ne mogu sjetiti, ali tako je bilo. Toga se vrlo dobro sjećam.

Nedavno ste objavili knjigu o povijesnom revizionizmu u Hrvatskoj i to je Vaša posljednja knjiga o hrvatskoj suvremenoj povijesti. Možete li nam nešto reći o razvojnem putu te pojave u Hrvatskoj?

Trebao bih početi s vlastitim odnosom prema toj pojavi. O povijesnom sam revizionizmu počeo pisati još 1989. godine kad sam objavio prvi tekst u tadašnjem tjedniku *Danas* koji je izlazio u Zagrebu i to je bilo povodom 600. obljetnice Kosovske bitke kad su se u srpskoj javnosti na različite načine tumaćili ti događaji s direktnom političkom porukom koja je bila i agresivna. To je bio razlog zbog kojeg su me urednici zvali, a ja se odazvao, da napišem tu prvu kolumnu. Onda sam počeo pisati češće i za *Danas* i za neke druge listove. To je bio početak. Kako je taj povijesni revizionizam počeo jačati u Hrvatskoj tako sam se počeo baviti njime, u prvom trenutku ne tako intenzivno. Bilo je tih tekstova, zapravo publicističkih, novinarskih više. U jednom sam trenutku napisao da su ti revizionisti zapravo pornografi i da je to pornografija historije jer smatram da je laž o prošlim vremenima zapravo pornografija. *Pornos* na grčkom znači skaredno, nešto što je neprilično, a ja mislim da je prikazivanje spolnog čina između dvije osobe, što je zapravo pornografija, manje neprilično. Mislim da je puno ružnije lagati o povijesti. Taj tekst je izašao 1999., mislim, dakle ima točno 25 godina otad. Neko vrijeme sam pisao o tome i kad sam vidio da je od tih tekstova nastala solidna baza za rad na knjizi o tome što je povijesni revizionizam, dogovorio sam se s Frakturom, odnosno sa Seidom Serdarevićem, da objavim knjigu o tome.

Da se vratim na Vaše pitanje, da dam direktan odgovor: povijesni revizionizam je revizija povijesti u smislu jednog politiziranog objašnjavanja

prošle stvarnosti koje se može događati u različitim vremenima, u različitim zemljama ili sredinama i na različite povijesne teme. U Hrvatskoj i dijelu Bosne i Hercegovine gdje su pripadnici hrvatskog naroda u većini, relativnoj ili apsolutnoj, prisutan je povijesni revizionizam u kontekstu tumačenja Drugog svjetskog rata. Povijesni revizionizam bismo mogli detektirati i u prethodnim i u kasnijim vremenima, dakle i u Hrvatskoj i drugdje u svijetu. Međutim ja sam se fokusirao na Drugi svjetski rat i na neprilično prikazivanje određenih činjenica o Drugom svjetskom ratu, prvenstveno u Nezavisnoj Državi Hrvatskoj. Osnovno pitanje koje dijeli povijesni revizionizam od skrupulozne historiografske spoznaje jest: tko je u Drugom svjetskom ratu bio na pravoj, a tko na krivoj strani. Ako sugovornik dade odgovor da su partizani bili na pravoj strani, a svi ostali na krivo (što će reći, naravno, okupatorske vojske i njihovi suradnici), onda možemo razgovarati. Ako tog odgovora nema ili je nejasan, nemuš, onda možemo sugovornika okarakterizirati kao povijesnog revizionista i o tim je temama s dotičnom osobom vrlo teško razgovarati. Razgovarao sam s jednim kolegom koji se bavi poviješću, i to vrlo kvalitetno, a koji je revizionist. Pokušao sam s njim razgovarati čisto da sondiram teren, ali i on i ja smo na neki način „hodali po jajima“. Mislio sam kako nema smisla da se s čovjekom svađam, pozvao sam ga na kavu i lijepo smo porazgovarali. Ali eto, teško je, meni nije moguće govoriti o različitim aspektima povijesti s nekim tko zastupa revizionističku perspektivu, što onda izaziva polemiku koju se meni više ne da voditi.

Napisali ste više sinteza hrvatske povijesti, prvenstveno hrvatske povijesti 20. stoljeća. Možete li izdvojiti trenutak koji je prema Vašemu mišljenju bio ključan za napredak Hrvatske i njezin bolji položaj?

U ovih posljednjih 30 godina svakako 2000. godina i izbori koji su dali jedan snažniji „poguranac“ hrvatskim ambicijama. Ne samo za pridruživanje euroatlantskim integracijama, kako se to govorilo, nego i za jedan opći gospodarski napredak koji je Hrvatsku ipak gurnuo u bolji ekonomski i socijalni položaj i još snažnije odmaknuo od susjednih zemalja. Danas, kada se rade usporedne tablice ekonomskog rasta, vidi se da na bivšem jugoslavenskom planu rezime za Hrvatsku nije bio osobito povoljan. Dakle 1990. godine među 11 zemalja koje su dotad bile komunističke/socijalističke (a danas su u Europskoj uniji) Hrvatska je uvjerljivo bila na drugom mjestu iza Slovenije prema svim razvojnim parametrima. Danas je među tih 11 ona na pretposljednem mjestu prema većini parametara. Iza nje je samo Bugarska, a sve su nas ostale zemlje pretekle - dakle tu su Rumunjska, Mađarska, Češka, Slovačka, Poljska, tri baltičke zemlje; naravno, i Slovenija koja je još razvijenija jer je napravila još veći korak, tako da nam je dodatno odmaknula. Međutim zemlje u susjedstvu – Bosna i Hercegovina, Srbija i druge ex-jugoslavenske države – manje su napredovale od Hrvatske i razlika se između Hrvatske i tih zemalja u odnosu na devedesete povećala. Vrlo jasno se vidi koliko je bio važan taj priključak na Europsku uniju i način na koji se to dogodilo. Odvilo se vrlo teško, vrlo sporo. Ušli smo devet godina nakon Slovenije, šest godina nakon Rumunjske i Bugarske. Tu smo izgubili dragocjene godine jer je čitava Europa bila u ekonom-

skom naletu. Taj *momentum* smo izgubili, ali tu smo gdje jesmo. Nije idealno, ali nije ni najgori ishod.

Tema je našeg novog broja časopisa Pro Tempore intelektualna povijest. Možete li izdvojiti nekoliko intelektualaca iz hrvatske povijesti 20. i 21. stoljeća koji su prema Vašemu mišljenju najbolje razumjeli potrebe svog vremena?

Teško je ovako reći. Recimo, ako govorimo o političarima koji su zaslužni za ono što se dogodilo početkom 21. stoljeća, najzaslužniji za ulazak u NATO i priključivanje Europskoj uniji svakako su bila dvojica, dakle Stjepan Mesić i Ivo Sanader. Oni su bez ostatka u nekim trenucima optirali za te proeuropske opcije, što se u drugim situacijama i drugim vremenima nije događalo. Međutim ja bih spomenuo da ima tu i puno drugih koji su na različite načine pridonosili tom europskom putu: recimo, filmaši Hrvoje Hribar i Vinko Brešan sa svojim filmovima *Što je muškarac bez brkova*, *Kako je počeo rat na mom otoku* i tako dalje; Vinko Brešan je s onim svojim prvim filmom na neki način „odleživao“ tu jednu atmosferu devedesetih; zatim Miljenko Jergović sa svojim romanima; „trojka“ iz Ferala i tako dalje.

A u dvadesetom stoljeću, ako govorimo o tom modernitetu ili općenito, imali ste modne trendove pedesetih godina u generaciji mladih ljudi, to je generacija moga oca, a vaših djedova. Tu je bio *Exat*, *Gorgona* i druge umjetničke grupe, čitava jedna generacija književnika, filmaša – u kulturi je bilo ljudi koji su gurali te modernističke trendove i čitava kultura pedesetih i šezdesetih, pogotovo pedesetih godina, bila je okrenuta modernosti. Među političarima je tog „guranja“ u direktnom smislu bilo manje, ali oni su zaslužni u širem smislu, sve pod parolom *nema povratka na staro*. Pri tome u ovom trenutku ne govorim o svim zastranjenjima politike u Hrvatskoj i Jugoslaviji u socijalističkom razdoblju, o tome sam puno pisao. Danas smo zapravo napravili jednu inverziju i okrenuti smo tradicionalnim vrijednostima. Tada je to bilo drugačije, gledalo se naprijed, gledalo se prema modernitetu. Hrvatska, pogotovo Zagreb, bili su jedan od centara moderne umjetnosti; i kad je prije koju godinu MoMA (dakle Museum of Modern Art u New Yorku) radila veliku izložbu *Arhitektura u Jugoslaviji 1948. – 1980.*, ona je zapravo pokazala koliko je Zagreb bio moderan. Zgrada koja je tu nekoliko stotina metara od nas (op. a. zgrada NSK-a), zgrada Drage Galića u Vukovarskoj 35, izgrađena 1952., zapravo je rađena po konceptu *l'unité d'habitation* glasovitog Le Corbusiera i to je prva takva zgrada u svijetu nakon one u Marseillesu koju je Le Corbusier izgradio 1948. Nekoliko godina kasnije još je jedna izgrađena u Vukovarskoj 43. Između njih, ali s druge strane Vukovarske, nalazi se zgrada Otvorenog učilišta – to je remek-djelo moderne arhitekture. Takve su se zgrade, recimo, gradile kod nas u Hrvatskoj, u Zagrebu u vrijeme kada takvih modernističkih trendova u drugim zapadnoeuropskim zemljama gotovo da nije bilo ili su u odnosu na te trendove one zaostajale.

Hrvatska je u tom razdoblju doživjela ubrzanu modernizaciju. Smatrate li da je to bila odlika vremena o kojemu govorimo ili je to više bila zasluga uređenja u kojem se Hrvatska tada nalazila; i je li hrvatska samostalnost logičan nastavak toga ili su stvari mogle ići drugačijim putem?

Jugoslavenski socijalizam počeo je kao jedan žestoko autoritarni, ako ne i totalitarni oblik u razdoblju od kraja Drugog svjetskog rata do 1950. ili 1952. godine, a onda je počela postupna liberalizacija i demokratizacija koja je doživjela svoj vrhunac negdje 1970. Socijalizam je bio poluslobodno društvo, nedemokratsko ili semidemokratsko. Dakle od pedesetih nadalje umjesto da se društvo snažnije demokratizira nametan je samoupravni socijalistički koncept, koji je imao dobru stranu jer je osamostaljiavao poduzeća da posluju na tržištu. Za razliku od drugih socijalističkih zemalja ovdje je postojalo tržište. Dakle postao je protok ljudi i robe. Međutim socijalizam, koji je limitirao privatnu inicijativu i nametao niz zabrana bilo na poslovnom ili na društvenom planu, padao je u krizu sedamdesetih i osamdesetih godina i zapravo vodio u propast Jugoslavije. Svaki narod ima pravo na vlastitu državu, pa se, naravno, onda i hrvatski narod imao pravo osamostaliti.

Često se čuje da je velikim državama lakše ostvariti napredak, ekonomski i općedruštveni, jednim dijelom zato što je to veće tržište. Ipak, postoje vrlo jasni pokazatelji da i male države mogu biti vrlo prosperitetne – recimo, Luksemburg je najbogatija država Europske unije. Prema tome to jednostavno nije točno, ali treba znati da takva mala država, ako je mala, mora biti otvorena prema drugima i drugačijima. To se, nažalost, Hrvatskoj nije dogodilo i ona je ušla u jedan proces koji je i danas prisutan. Iako smo ušli u NATO, iako smo ušli u Europsku uniju i iako ima nešto malo više od godinu dana što smo se još dodatno integrirali ulaskom u Eurozonu i Schengen, Hrvatska ima problem s otvorenošću prema svijetu. I dalje je snažno prisutan taj plemenski mentalitet tipa „Mi“ i „Oni“. Ako ti Drugi nisu dio nas, onda imamo problem, neovisno o tome dijeli li nas nacionalni ili vjerski predznak pa sve do navijanja za drugi klub. Taj mentalitet generira sukobe i tu je objašnjenje zašto je naša politička scena danas, trideset i nešto godina nakon raspada Jugoslavije, i dalje konfliktna. Sjećam se, čitao sam knjigu Slobodana Miloševića *Godine raspleta* koja je izašla 1989., u vlaku iz Beograda za Zagreb. Knjiga je pisana u tonu „ako je danas ponedjeljak, razriješi ćemo jugoslavensku krizu do subote, a ako ne do ove onda do one sljedeće“. Miloševićev pokret je imao alternativu: ili će se Jugoslavija unitarizirati, postati homogenija i organizirana po principu *jedan čovjek, jedan glas*; ili, ako republike ne budu htjele takvo rješenje, onda će se granice određivati drugačije (naravno, Beograd bi određivao koje su to granice). Dakle to je bila beogradska pozicija koja se zakonom spojenih posuda prelijevala prema Hrvatskoj, Bosni i Hercegovini i drugim republikama i otuda, zahvaljujući jednom dobrom dijelu tog političkog svijeta, takve izolacionističke ideologije i politike i danas opstaju. Zato imamo to što imamo.

Osvrnimo se na ranije razdoblje. Aktivno istražujete problematiku Holokausta i o njoj često polemizirate s drugim stručnjacima. Kako se određujete prema nedavnoj i još uvijek nedovršenoj polemici Historikerstreit 2.0? Smatrate li da tu ima smisla zauzeti neku stranu?

To je *on going process*. To je povezano i s *Crnom knjigom komunizma*. Dakle ta polemika se nastavlja odnosno prolongira od devedesetih godina kada je izašla *Crna knjiga komunizma*. Holokaust, koji se dogodio nad Židovima u

Drugom svjetskom ratu, jest bez presedana u povijesti. Može se, naravno, uspoređivati s drugim genocidima koji su se dogodili ili s drugim masovnim zločinima međutim on je jedinstven po trajanju; među ostalim i po broju žrtava ili po veličini prostora na kojem se dogodio. Holokaust počinje 1933., a danas mnogi, čak i kolege historičari, govore o tome da je počeo 1941. Ne, Holokaust i uopće genocid se definira kao skup mjera koje idu prema uništavanju određene etničke, vjerske i druge skupine. Prema tome genocid, odnosno Holokaust nad Židovima počeo je 1933. s prvim progonima koji su se dogodili uspostavom nacističke vlasti – od 1933. do 1945., dakle u razdoblju u 12 godina. I treća stvar: u odnosu na prostor na kojem se događao, dakle praktički čitav prostor okupirane Europe, Europe koju su zauzeli nacisti, pa čak i NDH. Da ponovimo: po dužini trajanja, po veličini prostora na kojem se to dogodilo, po upornosti nacista koji su taj genocid proveli i po broju ljudi koji je u tom Holokaustu stradao. To je i dan-danas apsolutno jedinstveno i što se nije ponovilo. Doduše, dogodili su se drugi genocidi, primjerice, dogodio se genocid u Ruandi. Različiti su povijesni konteksti i teško je uspoređivati jer se u svakoj konkretnoj povijesnoj i političkoj situaciji karte uvijek malo drugačije razdijele. Onda nemate čistu situaciju i taj događaj možete uspoređivati s drugima, ali to morate raditi s puno osjećaja za detalje jer je vrag često u detaljima.

Nalazimo se u vremenu ponovnog porasta antisemitizma, pojave koju također proučavate. Je li antisemitizam danas isto što je nekad bio i smatrate li to nekom strukturom dugog trajanja?

Nemojmo govoriti o strukturama dugog trajanja u ovom slučaju. Braudel, kad govori o tim strukturama, misli na klimu i pejzaž, ali mi smo to počeli širiti na ovako neke duže povijesne procese koji traju sto-dvjesto godina. Naravno da se antisemitizam kao i svaki društveni fenomen mijenja. Međutim on je tu, on dobiva druga oblića. On je danas malo drugačiji nego što je bio. Nakon Hamasovog napada na Izrael i izraelskog odgovora u Gazi do izražaja opet dolaze vrlo specifični obrasci tipa *nismo mi protiv svih Židova, mi smo samo protiv cionista*. To je jedna od antisemitskih tvrdnji jer zapravo se želi kriminalizirati država Izrael. U neobvezujućoj definiciji antisemitizma koju je objavila Međunarodna alijansa za sjećanje na Holokaust (a ja sam bio član hrvatske delegacije u toj organizaciji) ima nekoliko teza koje se definiraju kao antisemitizam. Baš se te teze u našoj javnosti vrlo često promoviraju a da ljudi i ne shvaćaju da su one zapravo antisemitizam. Ja im neću lijepiti etiketu *antisemit*, ali bi bilo lijepo da pogledaju na internetu tu definiciju, pa da shvate što rade.

Bavili ste se i diplomacijom. Kako Vam je Vaš poziv pomagao u tom poslu?

Pa mogu reći da mi je pomogao. Došao sam u Pariz u 55. godini života. Imao sam već puno boravaka u inozemstvu, osim toga već tri duža od kojih je prvi bio u Parizu, drugi u Ateni, treći u Jeni – po pola godine i duže. Puno konferencija na različitim stranama svijeta, mnogo međunarodnih kontakata. Povijesno znanje mi je također omogućilo da se lakše suočim s tim diplomatskim izazovima. Doduše, svaki diplomat, kad ide nekamo, prolazi određene

pripreme, pa su mi i one pomogle. Osim toga i rad na fakultetu. Bio sam i predsjednik Savjeta Fakulteta, dakle imao sam to administrativno iskustvo. Jedino na što mi je bilo malo teže naviknuti se jest radni ritam od 9 do 17 h, koji nikad nisam imao. Moje je radno vrijeme cijeli dan, nekad čak i subota i nedjelja, sâm sam ga uvijek određivao. Svakako, lakše je povjesničaru ući u diplomatske vode jer barem ima taj kontekst, ali ima i dobrih diplomata koji su završili tehničke i druge znanosti.

Kakvi su Vaši planovi u mirovini, planirate li se nastaviti baviti znanstvenim poslom?

Intenzivno radim, imam posla isto, ako ne i više nego kad sam radio na fakultetu. Urednik sam u Profilu, na honoraru; radim neke projekte sa Srpskim narodnim vijećem. Vidjet ćemo što će se događati s nekim inicijativama Grada Zagreba, o tom potom. Kad se nešto od toga dogodi, onda ćemo razgovarati. Pišem biografiju Franje Tuđmana, sa suprugom završavam *Povijest Pariza*; izašlo mi je drugo izdanje *Holokausta*; izlazi mi i englesko izdanje *Jasenovca* u Sjedinjenim Državama – tako da ima stvari koje se događaju na dnevnoj bazi. Posla ne manjka, naprotiv. Ja nisam ni osjetio da sam otišao u penziju.

Hvala Vam na razgovoru!

Prijatelji, kolege i suradnici o profesoru Goldsteinu:

prof. dr. sc. Hrvoje Gračanin (Odsjek za povijest Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu):

O profesoru Goldsteinu i još ponečemu

Veliko mi je zadovoljstvo i čast napisati nekoliko redaka o tome kako pamtim profesora Ivu Goldsteina u razdoblju kada sam već i sâm bio zaposlenik Odsjeka za povijest Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu. Dakako, već i zbog činjenične točnosti, ali i poštovanja koje je na mlađemu kolegi iskazati nekadašnjem profesoru, valja istaknuti da sam na jednopredmetnom studiju Povijesti na matičnom odsjeku pohađao 1993. godine nastavu iz *Europske povijesti srednjega vijeka*, koju je držao upravo profesor Goldstein, tada još docent. Budući da moji interesi nisu bili usmjereni prema medievistici, nego me zanimalo povijesno razdoblje koje je prethodilo srednjovjekovlju i stajalo u znaku rimske civilizacije, nisam tada slutio da ću jednoga dana postati asistent na Katedri za svjetsku povijest srednjeg vijeka. Ta mi se prilika pružila upravo zahvaljujući profesoru Goldsteinu, koji je 2000. godine tražio asistenta, a ja sam imao tu sreću da se spomene moje ime i da me profesor ocijeni prikladnim za to mjesto. Možda je u tome odigrala i okolnost što sam svojedobno, još kao student, kraće vrijeme honorarno radio kao akviziter za Novi Liber nudeći njihova izdanja po znanstvenim i visokoškolskim ustanovama. I tako sam 1. ožujka 2001. postao članom katedre kojoj je on bio predstojnik. Već na samome početku uspostavili smo srdačan i neformalan odnos – profesor Goldstein odmah je predložio da prijedemo na ti – te sam bio smjesta uključen i u druge aktivnosti koje su mu stajale visoko na popisu prioriteta. Tako sam se na njegov nagovor učlanio u Nezavisni sindikat znanosti i visokog obrazovanja, u kojemu je profesor imao vidnu ulogu. Poslije sam se dodatno sindikalno angažirao te više godina bio član fakultetske sindikalne podružnice. Osim toga uključio me i u svoju malonogometnu ekipu, koja je igrala u kasnoposljepodnevničkim terminima u Martinovki. Očito se nisam osramotio jer smo zajedno igrali i u fakultetskoj nogometnoj ekipi na sindikalnim igrama. Sjećam se s kolikim je žarom, okretnošću i spretnošću vodio loptu po terenu.

Nažalost, naš zajednički rad na Katedri za svjetsku povijest srednjeg vijeka nije dugo potrajao jer je profesor Goldstein jednaki žar, okretnost i spretnost u historiografskom radu odlučio usmjeriti u druga povijesna razdoblja, bliža suvremenosti. Tako mi nije bio mentor u izradi disertacije, ali sam temu odabrao upravo na njegov nagovor. To ne znači da je profesor zaboravio na bivšeg asistenta, nego me uključivao u različite znanstveno-stručne pothvate kad god je to bilo moguće. Godine 2008. surađivali smo u pripremi *Povijesti* u izdanju Jutarnjeg lista, u čemu sam ja odigrao ulogu urednika i stručnog redaktora petoga sveska, dok je profesor bio glavni urednik cijele edicije. Suradivao sam i u pripremi profesorove koautorske knjige *Europa i Sredozemlje u srednjem vijeku*, tiskane 2006. godine, prvom takvom djelu hrvatskih autora na hrvatskom jeziku. Bio sam i jedan od prinosnika u prvom svesku dvosvesčane *Povijesti grada Zagreba*, objavljenom 2012. godine, djela koje je profesor uređivao zajedno s ocem Slavkom Goldsteinom te je bilo ovjenčano i Nagradom grada Zagreba.

Svi istaknuti primjeri suradnje ostali su mi u sjećanju kao nadasve ugodni i profesionalni. Pribrojivši tome i ostalo što sam naveo, mogu otvoreno reći da je bilo lijepo iskustvo poznavati profesora Goldsteina (a toplo se nadam da bi on to mogao kazati i o meni). Iako je sada u mirovini, to nipošto ne znači da miruje, i inače poznat po svakovrsnom pregalaštvu. Već odavno, doduše, ne igramo zajedno na malonogometnim turnirima, ali se profesora može vidjeti blizu Filozofskoga fakulteta kako juri na biciklu – eto, u posljednje vrijeme i ja sam zaključio da je to sasvim zgodan način kretanja gradom Zagrebom. Možda u budućnosti bude i prilike da iznova surađujemo na kakvu njegovu novom projektu. Veselio bih se tomu. I stoga – profesore, doviđenja do neke nove zgode!

Pro Tempore

ČASOPIS STUDENATA POVIJESTI BROJ 19 2024.

Pro Tempore

Časopis studenata povijesti,
godina XIX, broj 19, 2024.

Glavna i odgovorna urednica
Tijana Vokal

Zamjenica glavne urednice
Ivana Đorđić

Uredništvo
Filip Bačurin
Marija Bišćan
Ivan Ćorić
Ivana Đorđić
Adrian Filčić
Ivan Mrnarević
Marko Perišić
Ruben Prstec
Matija Pudić
Tijana Vokal

Urednici pripravnici
Klara Miholić
Ivan Moškatego
Patrik Smolak

Redakcija
Filip Bačurin
Marija Bišćan
Ivan Ćorić
Ivana Đorđić
Adrian Filčić
Klara Miholić
Ivan Moškatego
Ivan Mrnarević
Marko Perišić
Patrik Smolak
Ruben Prstec
Matija Pudić
Tijana Vokal

Tajnik Uredništva
Adrian Filčić

Recenzenti
dr. sc. Damir Agičić
dr. sc. Zrinka Blažević
dr. sc. Inga Vilogorac Brčić
dr. sc. Aleksandra Golubović
dr. sc. Branimir Janković
dr. sc. Filip Šimetin Šegvić
dr. sc. Ivica Šute
dr. sc. Nikola Tomašegović

Lektura za hrvatski jezik
Lorenia Jantolek
Martina Prosen
Lucija Rak
Josipa Skenderović
Gabrijela Soldan
Jakov Zidarić

Lektura za engleski jezik
Anamarija Brusić

Oblikovanje
Boris Bui, FF press

Izdavač
Odsjek za povijest Filozofskog
fakulteta Sveučilišta u Zagrebu

Tisak
Studio Moderna d.o.o., Zagreb

Naklada
Tiskano u 100 primjeraka.

ISSN: 1334-8302

Tvrđnje i mišljenja u objavljenim radovima izražavaju isključivo stavove i mišljenja autora i ne predstavljaju nužno stavove i mišljenja uredništva i izdavača.

Izdavanje ovog časopisa financirano je novcem dobivenim na natječaju za studentske projekte Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu te sredstvima koja je ustupio Odsjek za povijest Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu.

Redakcija časopisa Pro tempore iskreno zahvaljuje Odsjeku na financijskoj podršci.

Časopis se ne naplaćuje.

Adresa uredništva

Odsjek za povijest
(za: Uredništvo Pro tempore)
Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu
Ivana Lučića 3, 10 000 Zagreb

Kontakt

casopis.protempore@gmail.com

Web-stranica

<https://protempore.ffzg.unizg.hr/>